

2.5. Питання співвідношення інновацій та об'єктів права інтелектуальної власності

Інновації ввійшли до правової сфери лише минулого століття, а тому належать до об'єктів останнього покоління. Уведення інновацій до правового кола детерміновано насамперед потребою держави в максимально ефективному використанні наявних, часто обмежених ресурсів інтелектуального потенціалу нації для подолання спадів у національній економіці, переоснащення виробництва та здійснення якісного ривка в соціально-економічному й науково-технологічному розвитку країни. Можна сказати, що залучення інновацій до сфери правового регулювання безпосередньо пов'язано із зацікавленістю державної влади в стимулюванні

прогресивного руху та економічного піднесення країни завдяки використанню наукових досягнень у реальному секторі економіки з урахуванням інтересів суб'єктів господарювання в державній підтримці їх ініціатив щодо запровадження та реалізації нових ризикових проектів.

Така детермінованість залучення інновацій до кола правового регулювання зумовлює і його особливе функціонально-правове навантаження, яке має реалізовуватися через законодавчо встановлені правові норми.

Інновації як упроваджені безпосередньо у виробничому процесі результати інтелектуальної діяльності, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, повинні характеризуватися передусім певною новизною порівняно з наявними й використовуваними продуктами, методами, процесами, яка може бути абсолютною у світі чи локальною в межах країни. В. В. Кисельова визначає новизну основною ознакою інновації³⁶³. Для технологічного процесу ця вимога полягає в тому, що новий процес за якісними показниками покращує сучасний рівень. Новизна може спостерігатися і тоді, коли окремі елементи нововведення раніше були відомі, але винахід дозволяє використовувати їх комбінацію в новій якості³⁶⁴. Завдяки наявності відповідного рівня новизни реалізація інновацій означає фактичний інтелектуальний крок держави й суттєвий внесок до світового науково-технічного прогресу. Більше того, кожна інновація, базуючись на досягненнях світової науки та загальнолюдських знаннях, становить наступний матеріал – нові знання, нові навички й нову інформацію – для подальших досліджень і розробок, що дає підстави віднести їх до категорії суспільних благ. Тому не буде помилковим розглядати як основну функцію інновацій – реалізацію наукового потенціалу та забезпечення інтелектуального розвитку держави, тобто інтелектуально-інформаційну функцію.

³⁶³ Кисельова В. В. Государственное регулирование инновационной сферы : учеб. пособ. для вузов / В. В. Кисельова, М. Г. Колосниченко. – М. : Изд. дом ГУ ВШЭ, 2008. – 402 с.

³⁶⁴ Там само.

Будь-які розробки та нові рішення мають суспільне значення лише в тому разі, якщо вони впроваджуються й дають практичні результати у вигляді нової чи вдосконаленої продукції (у тому числі тієї, що далі залучається до виробничого процесу як засоби виробництва) або нових чи вдосконалених технологій, оскільки не лише відбувається якісне підвищення рівня матеріального забезпечення населення, а й закладається підґрунтя нової технічної та технологічної бази для різних галузей народного господарства країни. З позиції державних інтересів лише за умови широкого використання інновацій можна вести мову про науково-технічний розвиток країни та можливість її переходу до вищих технологічних укладів. Як відзначає Д. М. Стеченко, науково-технічний прогрес по-різному впливає на економічний розвиток: в одній частині сфер, галузей господарства, навіть окремих виробництв ним зумовлюється перехід до нових, більш прогресивних методів видобутку й переробки вихідних продуктів (типів технологій), зміна структури й параметрів зв'язків з іншими галузями господарства (виробництвами), випуск принципово нових видів продукції; у другій же частині він зумовлює еволюційні зміни параметрів діючих технологій, техніки, що застосовується для випуску продукції³⁶⁵. Зазначена роль інновацій дозволяє констатувати наявність у них такого функціонального навантаження, як стимулювання техніко-технологічного розвитку держави (техніко-технологічна функція).

Інновації як практичні форми втілення досягнень науково-технічного прогресу не можуть не позначатися на економічних показниках, причому як на індивідуальному, так і локальному (регіональному) й загальнодержавному рівнях. На думку М. Портера, для постійного підвищення рівня продуктивності праці необхідним є постійний процес створення інновацій та їх упровадження у виробництво. Високий інноваційний потенціал є

³⁶⁵Стеченко Д. М. Інноваційні форми регіонального розвитку : навч. посіб. / Д. М. Стеченко. – К. : Вища шк., 2002. – 254 с.

передумовою досягнення країною добробуту населення³⁶⁶. Реалізація інновацій на виробництві потребує значних капіталовкладень, які за наявності сприятливих загальноекономічних умов, державної підтримки й необхідного рівня правового забезпечення приводять до позитивного економічного ефекту: підвищення рівня продуктивності праці, мінімізації витрат за рахунок удосконалення технологічних процесів, удосконалення якості та розширення асортименту продукції, завоювання нових ринкових позицій, отримання додаткового прибутку. У такому аспекті інноваційний проект виступає як інвестиційний, але з більш високою вартістю, тривалістю, складністю, ступенем невизначеності параметрів та результатів, а також ризикованості. Для інвесторів фінансування таких проектів буде економічно виправданим лише за умови отримання ними значних економічних «дивідендів» у різних формах, забезпечення цього повинно потрапити до безпосередньої уваги законодавця для залучення приватного капіталу до інноваційних процесів.

Економічне піднесення суб'єктів господарювання, як наслідок, здійснення інвестування в інновації не може не вплинути на соціально-економічну ситуацію в країні в цілому, бо це означає підвищення рівня зайнятості та забезпеченості громадян, насичення внутрішнього ринку новою технологічною продукцією та підвищення її конкурентоспроможності, в тому числі на геоекономічному просторі, а також збільшення надходжень до дохідної частини державного (регіонального) бюджету. Таким чином, з економічної точки зору інвестування в розробку та впровадження інновацій сприяє підвищенню продуктивності праці, виробництва, причому як на мікро-, так і макрорівні, стимулює економічне піднесення як суб'єктів господарювання, так і держави в цілому. Отже, інновації здатні виконувати інвестиційну функцію в широкому розумінні, правова реалізація якої повинна стати предметом постійних турбот законодавця.

³⁶⁶Пилипенко И. В. Конкурентоспособность стран и регионов в мировом хозяйстве: теория, опыт малых стран Западной и Северной Европы / И. В. Пилипенко. – Смоленск : Ойкумена, 2005. – 496 с.

Залучені до господарського обігу інновації набувають особливого значення ефективного фактора конкурентної боротьби на ринку. Впровадження нововведень – це загальновизнаний шлях для отримання переваг у конкурентній боротьбі. Якісне вдосконалення виробничого процесу або товару, що випускається, надає їхнім виробникам шанс підвищити попит на свій товар, а як наслідок – і рівень конкурентоспроможності продукції завдяки зниженню енерго- та матеріалоемності, засвоєнню нової сировини, технологій, поліпшенню її споживчих властивостей. Хоча, як справедливо зазначає О. В. Савчук, ситуації з розробки та впровадження у виробництво продуктивної інновації притаманна невизначеність у реакції потенційних ринків збуту на продукт із новими споживчими властивостями³⁶⁷.

Каталізатором інноваційного процесу виступає безпосередньо закон конкуренції як важлива рушійна сила розвитку економіки³⁶⁸. Значне підвищення конкурентоспроможності продукції, виготовленої із застосуванням інновацій, як правило, пов'язано з наявністю у складі останніх об'єктів права інтелектуальної власності. Закріплення виключних прав інтелектуальної власності на результати творчої, розумової діяльності, по суті, означає визнання державою монопольних прав на них за їхніми правоволодільцями через юридичну заборону їх несанкціонованого використання іншими особами. Такі виключні права на центральний елемент інновацій – певний об'єкт права інтелектуальної власності – створюють передумову для монопольного володіння інноваційними продуктами та обмеження впровадження інновацій, що приводить до набуття законної та охоронюваної державою конкурентної переваги на відповідному ринку товарів (послуг) суб'єктами господарювання, які є правоволодільцями або користувачами об'єктів інтелектуальної власності, що реалізуються ними як інновації, із можливістю застосування державного примусу до порушників їхніх прав. Окрім того, як підкреслюють О. М. Єлисеєв та І. Є. Шульга, поряд

³⁶⁷ Савчук А. В. Особенности экономической оценки и выбора инновационных проектов / А. В. Савчук // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 1 (19). – С. 69–74.

³⁶⁸ Мілаш В. С. Підприємницькі комерційні договори в господарській діяльності / В. С. Мілаш. – Полтава : АСМІ, 2005. – 450 с.

із монопольним стимулом створювати для того, щоб дістати монопольний прибуток, існує конкурентний стимул – створювати з метою недопущення втрат, які неодмінно сталися б за відсутності інноваційної діяльності³⁶⁹. І. В. Пилипенко ж визнає інновації одним із критеріїв конкурентоспроможності у зв'язку з їх здатністю до безпосереднього підвищення продуктивності праці та якості товарів, послуг, що виробляються, а також значного підвищення рівня життя населення³⁷⁰. Такі особливості інновацій дають підстави для виокремлення їх конкурентної функції.

Таким чином, підсумовуючи значення інновацій для розвитку країни та враховуючи цілі, які ставляться державою при впровадженні заходів для стимулювання та підтримання проведення інноваційної діяльності, можна відзначити такі основні функції інновацій, як інтелектуально-інформаційна, техніко-технологічна, інвестиційна та конкурентна. Безумовно, можна виокремити й інші напрямки функціонального навантаження інновацій, але вважаємо, що саме зазначені вище відіграють визначальну роль і повинні враховуватися при встановленні особливостей правового регулювання цих об'єктів. Окрім того, названі функції зумовлюють склад інновацій та критерії входу до них об'єктів інтелектуальної власності.

Будь-який об'єкт може виконувати покладені на нього функції лише за умови наявності в нього певних властивостей, які забезпечують досягнення результатів у розрахованому напрямку. Тому наявність однакових характеристик і здатність задовольняти завдяки їм певні суспільні інтереси стає підставою для об'єднання відповідних об'єктів у єдину групу. Іншими словами, наявність в об'єктів загальних властивостей, які необхідні для виконання певних функцій, розрахованих законодавцем, є підставою для їх включення до одного класу об'єктів.

³⁶⁹Елисеєв А. Н. Институциональный анализ интеллектуальной собственности : учеб. пособ. / А. Н. Елисеєв, И. Е. Шульга. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 192 с.

³⁷⁰Пилипенко И. В. Конкурентоспособность стран и регионов в мировом хозяйстве: теория, опыт малых стран Западной и Северной Европы / И. В. Пилипенко. – Смоленск : Ойкумена, 2005. – 496 с.

Покладання на інновації інтелектуально-інформаційної, техніко-технологічної, інвестиційної та конкурентної функцій зумовлює висування до об'єктів інтелектуальної власності, потенційно здатних бути реалізованими як інновації, певних вимог, які визначають властивості останніх, необхідні для досягнення поставлених цілей. Такими вимогами до результатів інтелектуальної діяльності, які відповідають властивостям інновацій і є необхідними для виконання покладених на останні функцій, на наш погляд, слід визнати:

а) наявність новизни, як мінімум локальної (в межах території України);

б) суттєве підвищення якісних характеристик товару, техніко-технологічного рівня та структури виробничих процесів, що забезпечить реалізацію інтелектуального потенціалу нації та дасть можливість подальшого просування до постіндустріального, інформаційного суспільства;

в) промислова придатність, яка дає можливість використовувати нововведення в реальному секторі економіки країни та здійснювати її структурну й техніко-технологічну перебудову як підґрунтя переходу до вищих технологічних укладів;

г) економічна доцільність реалізації інновацій, тобто обґрунтований розрахунок на позитивні економічні результати від цього, які повинні виправдати інвестиції, вкладені у виконання інноваційного проекту;

г) формальна визначеність і документальна оформленість результатів досліджень чи розробок та інноваційних об'єктів, що необхідно для впевненості в наявності завершених результатів досліджень чи розробок, чіткого уявлення про сутність, умови реалізації, наслідки впровадження та доцільність інновацій;

д) наявність у складі інновацій об'єктів права інтелектуальної власності, виключні права на які підтверджуються правовстановлюючими (правоохоронними) документами з метою гарантування монопольних прав на них правоволодільців та їхнього захисту.

Інновації, як породження розумової, творчої діяльності людини, повинні вміщувати й ґрунтуватися, як уже зазначалося раніше, на об'єктах права інтелектуальної власності. Але не кожний із них забезпечує виконання інноваціями покладених на них функцій, що означає фактичну неможливість їх реалізації як інновацій. Тому зазначені вище властивості інновацій, по суті, є критеріями, які спрямовані на визначення здатності об'єктів права інтелектуальної власності входити до складу інновацій як базові елементи (інноваційні критерії).

Аналіз кожного з об'єктів права інтелектуальної власності, закріплених у чинному законодавстві, зокрема ст. 420 ЦКУ³⁷¹, на відповідність інноваційним критеріям виявляє ті з них, які можуть бути основою та визначати в подальшому результати реалізації інновацій. Повністю відповідають інноваційним критеріям такі об'єкти права інтелектуальної власності: винаходи; корисні моделі; компонування (топографії) інтегральних мікросхем; сорти рослин; породи тварин.

Потенційно можуть входити до інновацій комп'ютерні програми та бази даних, а також ноу-хау – їхній рівень може відповідати критерію новизни (локальної чи абсолютної) з формальною фіксацією сутності (тобто з документальним чи іншим способом оформленням), а промислове впровадження може бути головним призначенням їхньої розробки, причому економічно виправданим і доцільним. Але виключні права на зазначені об'єкти не можна вважати достатньою мірою захищеними у зв'язку з відсутністю обов'язкової державної реєстрації прав на них та правоохоронних документів, які визнаються та підтримуються державою з можливістю застосування заходів державного примусу щодо порушників виключних прав, які з них випливають.

У цьому аспекті питання віднесення комп'ютерних програм і баз даних до складу інновацій як основних елементів фактично наштовхується на

³⁷¹Цивільний кодекс України : затв. Законом України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.

неодноразово обговорюване питання про сутність зазначених об'єктів як об'єктів авторського права чи об'єктів промислової власності. За сучасним законодавчим підходом вони визнаються об'єктами першої групи (авторського права), у рамках якої правовою охороною користується не сутність, а форма. Авторське право на комп'ютерні програми виникає внаслідок факту їх створення, без дотримання будь-яких формальностей, факт же авторства переважно визначається за наявності відповідного згадування в опублікованій роботі³⁷².

Але вже непоодинокими є пропозиції про перегляд такого підходу та встановлення поряд з авторським правом патентної системи охорони для комп'ютерних програм та баз даних як об'єктів, що є результатами інтелектуальної, а точніше, технічної, діяльності та й не тільки за формою, а насамперед по суті. Комп'ютерна програма, як технічна за сутністю, спрямована, як правило, на розв'язання якогось технічного завдання та задовольняє функціональні потреби, є засобом виробництва, на відміну від інших об'єктів авторського права, які задовольняють естетичні потреби й мають викликати відповідні емоційні почуття (зокрема, за своєю економічною сутністю літературний твір є засобом споживання)³⁷³.

В інформаційному суспільстві головним інструментом у діяльності людей «розумової праці» є комп'ютери, а тому їх надійна та безперебійна робота дозволить максимально підвищити продуктивність праці користувачів цієї техніки³⁷⁴. За умов активної комп'ютеризації та інформатизації суспільства розвиток комп'ютерних технологій та програмного забезпечення, безумовно, повинен бути одним з основних напрямків інноваційної діяльності. Але потреба чіткого документального оформлення інноваційних

³⁷² Дмитришин В. Проблеми удосконалення законодавства України про охорону прав на комп'ютерні програми / В. Дмитришин // Актуальные проблемы охраны интеллектуальной собственности: 8-ая Междунар. науч.-практ. конф., Алушта, 6–11 сент. 2004 г. : материалы выступлений. – К. : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2004. – С. 203–209.

³⁷³ Там само.

³⁷⁴ Бережанська В. Посилення захисту авторських прав розробників програмного забезпечення – вимога часу на шляху України до інноваційної економіки / В. Бережанська // Актуальные проблемы охраны интеллектуальной собственности : 9-ая Междунар. науч.-практ. конф., Алушта, 5–9 сент. 2005 г. : материалы выступлений. – К. : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2005. – С. 323–327.

об'єктів для забезпечення їх упровадження (використання), здійснення управління та контролю за інноваційними процесами, необхідність забезпечення надійного захисту сутності нових рішень із метою збереження конкурентних переваг та надання інвестиційної привабливості проектам з їхнього впровадження зумовлює постановку питання про введення для комп'ютерних програм та баз даних окремої реєстраційно-формальної системи та поширення правової охорони в цілому як на їх зміст, так і форму. Такі зміни в законодавчому підході спрямовані на забезпечення суб'єктів господарювання, діяльність яких пов'язана зі створенням комп'ютерних технологій та програмного забезпечення, гарантій повноцінного захисту їх прав на розробки в цілому, а також упевненості в економічній доцільності такої діяльності.

Можливість уведення реєстраційно-формальної системи охорони прав на комп'ютерні програми, бази даних, програмне забезпечення пов'язана з деякими особливостями цих об'єктів. З одного боку, програми становлять записи послідовності команд на будь-якому носії даних, включаючи й машинозчитуваний носій даних (дискета, оптичний диск). Іншими словами, програми, що розроблені на основі певного алгоритму, є текстами і в цій якості є об'єктами авторського права³⁷⁵. Але, з другого боку, сутність програми, зазначає В. Дмитришин, як послідовності математичних та логічних операцій (команд), які висловлюються машиноорієнтованою мовою, тобто в кінцевому варіанті послідовністю нулів та одиниць, не належить до літературних творів і не має на меті впливати на емоції людини, а призначена для виконання комп'ютером певного завдання за певну кількість кроків. Не підлягає охороні авторським правом і мова програмування як вільно розповсюджуваний інструмент для перетворення алгоритму в програму³⁷⁶.

³⁷⁵ Яценко М. И. Современные взгляды на правовую охрану изобретений, связанных с компьютерным программным обеспечением / М. И. Яценко // Актуальные проблемы охраны интеллектуальной собственности : 9-ая междунар. науч.-практ. конф., Алушта, 5-9 сент. 2005 г. : материалы выступлений. – К. : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2005. – С. 245–252.

³⁷⁶ Дмитришин В. Проблемы усовершенствования законодательства Украины про охрану прав на компьютерные программы / В. Дмитришин // Актуальные проблемы охраны интеллектуальной собственности: 8-ая

Більше того, комп'ютерні програми фактично є результатами технічної творчості, що разом із зазначеними особливостями дає підстави припустити можливість застосування механізму патентного захисту щодо охорони виключних прав на них.

Пропозиція щодо введення реєстраційно-формальної системи охорони прав інтелектуальної власності на комп'ютерні програми, бази даних та програмне забезпечення не є новою у світі. Зокрема, за законодавством США передбачена можливість захищати комп'ютерні програми поряд з авторським правом, ще й за допомогою патентів. У країнах ЄС активно обговорюється проект нової директиви Парламенту та Ради ЄС щодо патентоздатності винаходів, реалізованих на базі комп'ютера. Під таким винаходом розуміється будь-який винахід, виконання якого містить у собі використання комп'ютера, комп'ютерної мережі чи іншого запрограмованого пристрою, одна чи декілька складових якого реалізується в цілому або частково за допомогою комп'ютерної (-их) програми (-ам). Під час проведення експертизи таких винаходів застосовуються загальні критерії їх патентоздатності: новизна, винахідницький рівень та промислова придатність (промислове застосування), – але з додаванням ще одного критерію – технічного внеску. Винаходи, що мають своєю передумовою комп'ютерну реалізацію, можуть заявлятися як технічний устрій (продукт) або спосіб (процес). На винаходи, реалізовані на базі комп'ютера, розповсюджується загальний режим правової охорони прав на винаходи, але сам текст комп'ютерної програми може бути захищений засобами авторського права. Таким чином, відповідно до проекту директиви ЄС патентом охороняється новий принцип (метод, процес, продукт) рішення існуючої технічної проблеми, іманентною частиною якого є застосування спеціально створеної комп'ютерної програми, у той час як авторським правом охороняється форма вираження цього застосування³⁷⁷.

междунар. науч.-практ. конф., Алушта, 6-11 сент. 2004 г. : материалы выступлений. – К. : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2004. – С. 203–209.

³⁷⁷ Там само.

Безумовно, неможливо розраховувати на швидке та безболісне запровадження в Україні такої реєстраційно-формальної системи охорони прав інтелектуальної власності на комп'ютерні програми, бази даних, програмне забезпечення, коли проводиться окрема реєстраційна процедура отримання прав на об'єкти патентного права в обов'язковому порядку, а щодо прав на об'єкти авторського права встановлена можливість добровільного звернення про внесення запису про них до реєстру об'єктів авторського права, включення до якого створює презумпцію законного володіння та використання відповідного об'єкта особою, що записана як його власник, до встановлення в судовому порядку іншого. Тому з причин особливої актуальності комп'ютерних програм, баз даних, програмного забезпечення як предмета інноваційної діяльності вважаємо за доцільне передбачити перехідний варіант для забезпечення їх відповідності властивостям інновацій. На наш погляд, не позбавлена сенсу думка про введення окремої реєстрації комп'ютерних програм, баз даних, програмного забезпечення з проведенням кваліфікаційно-формальної їх експертизи на відповідність таким критеріям, як новизна, винахідницький рівень, наявність технічного внеску, промислова придатність, а також оригінальність (новизна) форми заявленого об'єкта. Іншими словами, пропонується запровадження реєстраційно-формальної системи охорони виключних прав інтелектуальної власності на комп'ютерні програми, бази даних, програмне забезпечення за підсумками проведення єдиної патентно-авторської експертизи. Позитивні результати експертизи стануть підставою внесення дослідженого об'єкта до державного реєстру комп'ютерних програм, баз даних і програмного забезпечення та видачі державного документа (наприклад, свідоцтва), за яким охорона буде надана як змісту, так і формі відповідних об'єктів. Такій реєстрації комп'ютерних програм, баз даних та програмного забезпечення доцільно надати статус добровільної. Але її слід визнати обов'язковою в разі їх розроблення та впровадження як інновацій у рамках здійснення інноваційної діяльності.

Іншим об'єктом права інтелектуальної власності, що фактично може становити основний елемент інновацій, є ноу-хау. Дійсно, якщо згадати практику великих корпорацій, то нерідкішим є факт випуску нової продукції за результатами досліджень без проведення попереднього патентування винаходу, а лише за умов дотримання суворої дисципліни зі збереження комерційної таємниці, що пояснюється економією часу та коштів, які необхідні для отримання патенту, та можливості швидкого морального старіння розробки. Але такий підхід не можна вважати доцільним із погляду правового регулювання інноваційної діяльності – коли йдеться про такий важливий з точки зору державних інтересів об'єкт, як інновації, інформація про його сутність та результативність повинна бути доступною та достовірною, не повинна бути закритою в рамках режиму комерційної таємниці. Крім того, як уже зазначалося, виключні права на комерційну таємницю не можна вважати достатньою мірою захищеними у зв'язку з відсутністю обов'язкової державної реєстрації та забезпеченості державного переслідування їх порушників через надання правоохоронного документа. Таким чином, незважаючи на те, що комерційна таємниця (ноу-хау) практично постійно супроводжує інноваційну діяльність, а тому, безумовно, наявна у складі інноваційних об'єктів, вона не є їх основним елементом, а лише допоміжним, супроводжувальним, який забезпечує доцільність проведення досліджень та розробок, а також їхнє подальше ефективне впровадження з точки зору досягнення позитивних економічних результатів. Якщо ж допустити можливість упровадження об'єкта комерційної таємниці (ноу-хау) як інновації, то вона не повинна бути закритою для державних органів, щоб можна було здійснювати контроль за такою діяльністю суб'єкта господарювання. Однак це не повинно позбавляти суб'єктів господарювання права використовувати її в горизонтальних (господарсько-виробничих) відносинах з іншими суб'єктами господарювання для захисту своїх комерційних інтересів та збереження конкурентних переваг.

Як видно з визначених раніше об'єктів права інтелектуальної власності, які можуть виступати основним (базовим, визначальним) елементом інноваційних об'єктів, до їх числа не входять об'єкти авторського й суміжних прав (про комп'ютерні програми та бази даних мова йшла окремо) та засоби індивідуалізації (торговельні марки, комерційні найменування, географічні позначення). Їхня відсутність у складі інноваційних об'єктів пояснюється іншим призначенням. Зокрема, об'єкти авторського та суміжних прав є результатами творчості людини й не пов'язані з реальним сектором економіки країни, а спрямовані на задоволення естетичних потреб людей, тому вони не відповідають такому критерію інновацій, як промислова придатність, і не здатні забезпечити підвищення (суттєве) якісних характеристик товару та/або виробничих процесів (технічних характеристик/технологічних операцій), що є основним «інноваційним» навантаженням. Крім того, на ці об'єкти відсутні правовстановлюючі (правоохоронні) документи, – права на них виникають із моменту простої формалізації (об'єктування) результату творчої діяльності, – що створює підвищений ризик для володільців, а також інвесторів у порушенні виключних прав на них.

Що ж стосується засобів індивідуалізації, то їх головне призначення – виокремлення суб'єктів або товару. Вони не містять у собі нових інтелектуальних рішень, а лише визначають продукцію або її виробника (в широкому розумінні). Тобто вони не відповідають такому критерію інновацій, як новизна, що зумовлює неможливість їх віднесення до числа основних елементів інноваційних об'єктів. Але як і у випадку з комерційною таємницею (ноу-хау) засоби індивідуалізації можуть застосовуватися для позначення інноваційної продукції, а також для визначення суб'єкта інноваційної діяльності. Таке становище свідчить про можливість використання засобів індивідуалізації як другорядних, допоміжних складників реалізації інновацій.

Неоднозначну відповідь припускає питання про включення до числа основних елементів інноваційних об'єктів промислових зразків. На перший погляд, зазначений об'єкт права інтелектуальної власності відповідає всім критеріям, які дають можливість його реалізації як інновації: новизна, промислова придатність, економічна доцільність його використання, формалізація та наявність правоохоронного документа на нього. Але така позиція не може бути визнана однозначною, причиною цього є сама сутність промислових зразків.

Основним призначенням промислового зразка є визначення зовнішнього вигляду товару, а його об'єктом можуть бути форма, малюнок, розфарбування або їх поєднання. Інакше кажучи, стосовно цих об'єктів інтелектуальної власності не йдеться про новий продукт, або новий процес, або нове вирішення застосування відомого продукту чи процесу, а тільки про новий зовнішній вигляд уже відомих продуктів. Тобто вони самі по собі не здатні забезпечити підвищення (суттєве) якісних характеристик товару та/або виробничих процесів (технічних характеристик/технологічних операцій), що не дає можливості говорити про виконання техніко-технологічної та інтелектуально-інформаційної функцій інноваціями. На цій підставі, вважаємо можливим використання промислових зразків у складі інноваційних об'єктів лише як другорядного, супроводжувального елемента, але не як основного, базового.

Отже, об'єкти права інтелектуальної власності в результаті проведення робіт із розробки проекту їх реалізації, доведення до стану, придатного до практичного використання та впровадження, входять до складу інноваційних об'єктів, причому частина з них становить групу базових елементів останніх, а саме: винаходи, корисні моделі, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, сорти рослин, породи тварин, а інші можуть використовуватися лише як допоміжні елементи, тобто мають другорядне значення.

ПРАВОВЕ
РЕГУЛЮВАННЯ
ІННОВАЦІЙНИХ
ВІДНОСИН

*Рекомендовано до друку вченою радою
Науково-дослідного інституту правового забезпечення
інноваційного розвитку Національної академії правових наук України
(протокол № 14 від 17.12.2013 р.)*

Рецензенти:

О. П. Орлюк, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, дирєктор Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України;

В. А. Устименко, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, член-кореспондент НАПрН України, заступник директора з наукової роботи Інституту економіко-правових досліджень НАН України.

Колєктив авторів:

С. М. Прилишко – вступ, глава 3.4 розділ 3 (у співавт. із А. П. Гетьманом, Ю. Є. Атамановою, В. В. Малойван); Д. І. Адамюк – глава 4.6 розділ 4; Ю. Є. Атаманова – глава 1.3 розділ 1, глави 2.1, 2.2, 2.5 розділ 2, глави 3.1, 3.4 розділ 3 (3.1. у співавт. із Ю. М. Жорнокуєм; 3.4 у співавт. із А. П. Гетьманом, С. М. Прилишком, В. В. Малойван); О. Ю. Битяк – глава 5.4 розділ 5; Д. В. Бойко – глава 2.8 розділ 2; І. В. Венедіктова – глава 1.1 розділ 1; А. П. Гетьман – глава 3.4 розділ 3 (у співавт. із С. М. Прилишком, Ю. Є. Атамановою, В. В. Малойван), глава 4.5 розділ 4 (у співавт. із О. М. Давидюком); О. М. Давидюк – глава 2.3 розділ 2, глава 4.5 розділ 4 (у співавт. із А. П. Гетьманом); К. В. Єфремова – глави 2.6, 2.7 розділ 2; Ю. М. Жорнокуй – глава 3.1 розділ 3 (у співавт. із Ю. Є. Атамановою); Т. В. Задихайло – глава 5.1 розділ 5; К. Ю. Іванова – глави 4.1, 4.2 розділ 4; О. Р. Кібєнко – глава 3.5 розділ 3; М. М. Кузьміна глави 5.2, 5.3, 5.5, 5.6 розділ 5; В. В. Малойван – глави 3.3, 3.4 розділ 3 (3.4 у співавт. із А. П. Гетьманом, С. М. Прилишком, Ю. Є. Атамановою); В. С. Мілаш – глави 4.3, 4.4 розділ 4; І. Є. Погребняк – глава 1.2 розділ 1, глава 3.2 розділ 3; М. В. Рожкова – глава 2.4 розділ 2.

Правове регулювання інноваційних відносин: монографія / кол. авторів
П 68 С. М. Прилишко, А. П. Гетьман, Ю. Є. Атаманова та ін. – Х. : Юрайт, 2013. – 688 с.
ISBN 978-966-2740-49-3

Монографію присвячено дослідженню положень чинного законодавства України, що регулює суспільні відносини, пов'язані зі створенням, використанням та передачею прав на інноваційні об'єкти в процесі науково-технічного співробітництва та виконання договорів на створення і передачу науково-технічної продукції та договорів на виконання науково-дослідних/дослідно-конструкторських і технологічних робіт; запропоновані рекомендації щодо удосконалення чинних нормативно-правових актів з питань регулювання інноваційної діяльності з метою усунєння наявних прогалин та колізій у правовому регулюванні та забезпечення однаковості їх застосування.

Монографія розрахована на науковців, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів юридичних вищих навчальних закладів, спеціалістів у сфері трансферу технологій, а також усіх тих, хто цікавиться проблемами інноваційних відносин в Україні.

УДК 342.511

ББК 67.9(УКР)303.3

© С. М. Прилишко, А. П. Гетьман,
Ю. Є. Атаманова та ін., 2013
© «Юрайт», оформлення, 2013